

Enkele tips voor een liturgie voor een huisdienst¹

- Welkom! Deze 'dienst op papier' is vanwege het 'corona-virus' een alternatief voor onze diensten op de zondagmorgen in de Vermaning.
- Overweeg om dit op het gewone tijdstip te houden op de zondagmorgen om 10:00 uur of een ander moment om toch de eenheid rond een gezamenlijke Bijbeltekst te ervaren.
- Overweeg om van tevoren één (of twee) cd ('s) met (religieuze) muziek te kiezen, één om mee te beginnen en één om aan het slot mee te eindigen.
- U kunt een kaars met lucifers klaarzetten.
- Na afloop is er de gebruikelijke collecte, voor de bestemming zie de laatste bladzijde. U kunt een bedrag overmaken naar het genoemde rekeningnummer.
- Op de laatste bladzijde zijn mededelingen te vinden.
- Koffie is er, vooraf, tijdens, of na afloop van deze huisdienst.

Organist: Gerben Bergstra (DG Leeuwarden)
Voorgangers: Roelof Akse en Jehannes Regnerus
Reacties op deze liturgie s.v.p. via: renl.akse@upcmail.nl

---

¹ Deze orde van dienst is geïnspireerd door het doopsgezinde dienstboek *De gemeente komt samen* (1998).

De gemeente komt in gedachte samen

'Herdenken & vieren hand in hand'

Aan 't begin een werkstuk van zandkunstenaar Ilana Yahav

- Ontsteken van een kaars, een moment van inkeer
- We bereiden ons voor op deze huisviering door stil te zijn, vervolgens een kaars aan te steken en hardop de woorden te lezen of te zingen van lied 600 'Licht, ontloken aan het donker'.

1
Licht, ontloken aan het donker,
licht, gebroken uit de steen,
licht, waarachtig levensteken,
werp uw waarheid om ons heen!

2
Licht, geschapen, uitgesproken,
licht, dat straalt van Gods gelaat,
licht uit licht, uit God geboren,
groet ons als de dageraad!

3

5
Licht, straal hier in onze ogen,
licht, breek uit in duizendvoud,
licht, kom ons met stralen tooien,
ga ons voor van hand tot hand!

Licht, aan liefde aangestoken,
licht, dat door het donker brandt,
licht, jij lieve lentebode,
zet de nacht in vuur en vlam!

4
Licht, verschenen uit den hoge,
licht, gedompeld in de dood.
licht, onstuitbaar, niet te doven,
zegen ons met morgenrood!

- Inleidende woorden op het thema

Wat een emotie, wat een expressie in de klanken van de viool! In de filmmuziek bij de film *Schindlers List* speelt de viool de hoofdrol. De film die het waargebeurde verhaal van ondernemer Oskar Schindler en de meer dan duizend geredde Joden vertelt. Schindler is al op jonge leeftijd lid geworden van de NSDAP. Als 31-jarige trekt hij in het gevolg van Hitler naar het bezette Polen. Daar neemt hij in Krakau een van de Joden onteigende emailfabriek over en dankzij goedkope Joodse dwangarbeiders kan hij hier een winstgevende onderneming van maken. Fortuin en carrière maken zijn zijn grote doelstellingen in het leven. Zijn motieven veranderen wanneer hij ooggetuige is van een massamoord van Joden in het getto van Krakau. Het wordt zijn missie om zoveel mogelijk Joodse werknemers in zijn fabriek te laten werken. Als ze naar Auschwitz gedeporteerd dreigen te worden plaatst hij ze op een lijst voor

overplaatsing naar een nieuwe fabriek. Dankzij omkoppingen en veel getraineer weet hij een elfhonderd Joden uit de nazi-klauwen te houden.

Dit jaar vieren we '75 jaar bevrijding'. Bevrijding betekent vreugde, die we ook nog gaan tegenkomen in de *Ode an die Freude* uit de negende symfonie van Beethoven.

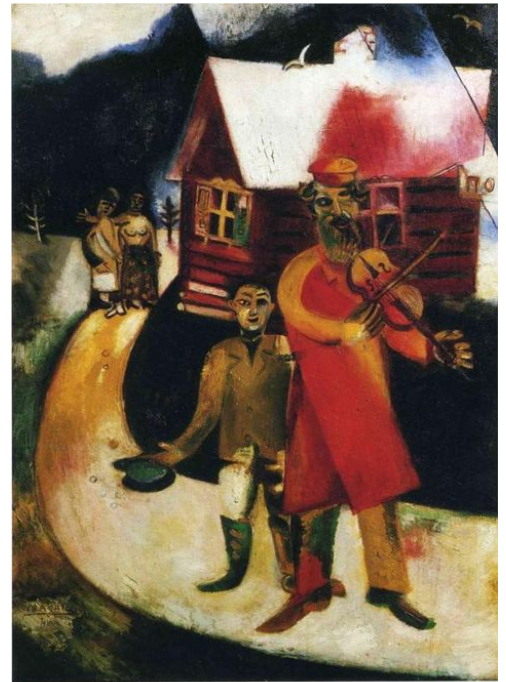
O Freude, nicht diese Töne!

*Sondern lasst uns angenehmere anstimmen
und freudenvollere!*

Freude! Freude! Freude, schöner Götterfunken ...

Vreugde, vreugde ... Maar alleen daarmee zijn we er niet. Bevrijding betekent ook verdriet. Er bungelen bittere tranen over wangen bij de gedachte aan hen die de oorlog niet overleefd hebben, tranen bij bijvoorbeeld het verhaal van de kille ontvangst van kampoverlevenden in Nederland. Hun woonhuizen werden door anderen bewoond, bezittingen werden niet zomaar teruggegeven. En het allerergste: de berichten van het Rode Kruis die langzaam binnendruppelden en het meest angstige vermoeden bevestigden. Vader, moeder, dochter, zoon, broer, zus, opa, oma, tante, oom: allemaal vermoord.

Verhalen van verdriet – blijf ze aanhoren, blijf ze vertellen, blijf herdenken! Verhalen van vreugde – blijf ze aanhoren, blijf ze vertellen, blijf vieren! Herdenken én vieren. Een opdracht! Herdenken én vieren. Je kunt ze niet scheiden, ze gaan hand in hand.

36 The Violinist (1911)

- Als een gebed, Psalm 56 (NBV)

Voor de koorleider. Op een wijs van Een roerloze duif in de verte.

Van David, een stil gebed, toen de Filistijnen hem in Gat hadden gegrepen.

² Wees mij genadig, God, want ze bedreigen mij, de hele dag bestoken en bestrijden ze mij.

³ Mijn tegenstanders bedreigen mij, heel de dag, en bestrijden mij vanuit hun hoge vesting.

⁴ In mijn bangste uur vertrouw ik op u.

⁵ Op God, wiens woord ik prijs, op God vertrouw ik, angst ken ik niet, wat kan een sterveling mij aandoen?

⁶ Hun woorden krenken mij de hele dag, tegen mij zijn hun boze plannen gericht.

⁷ Ze wachten hun kans af en bespieden mijn gangen, loerend op mijn leven.

⁸ Gaan zij hun straf ontlopen? Toon uw toorn, God, en sla dat volk neer!

⁹ Mijn omzwervingen hebt u opgetekend, vang mijn tranen op in uw kruik. Staat het niet alles in uw boek?

¹⁰ In het uur dat ik u aanroep kijken mijn vijanden, want dit weet ik: God staat mij ter zijde.

¹¹ Op God, wiens woord ik prijs, op de HEER, wiens woord ik prijs,

¹² op God vertrouw ik, angst ken ik niet, wat kan een mens mij aandoen?

¹³ Aan u, God, heb ik geloften gedaan, met dankoffers wil ik u betalen,

¹⁴ u hebt mijn leven aan de dood ontrukkt, mijn voet voor struikelen behoed. Nu kan ik wandelen onder Gods hoede in het licht van het leven.

- Zingen of lezen NL 315: 1 en 2 'Heb dank, o God van alle leven'

1

Heb dank, o God van alle leven,
die zikt alleen Uzelf bekend,
dat Gij uw woord ons hebt gegeven,
uw licht en liefde ons toegewend.
Nu rijst uit elke nacht uw morgen,
nu wijkt uw troost niet meer van de aard,
en wat voor wijzen bleef verborgen
werd kinderen geopenbaard.

2

En of een mens al diep verloren
en ver van U verzworven is,
Gij noemt zijn naam, hij is herboren,
vernieuwd door uw getuigenis.
Uw woord, dat spreekt in alle talen,
heeft uit het graf ons opgericht,
doet ons in vrijheid ademen
en leven voor uw aangezicht.

- Eerste deel van de overdenking

HERDENKEN, WOORDEN OM OVER NA TE DENKEN

David, de gevierde toekomstige koning. "Saul heeft z'n duizenden verslagen, David z'n tienduizenden", klinkt het uit de monden van de toegestroomde menigte. De door de straten rollende yell zorgt er echter ook voor dat David moet vluchten voor Saul. Op het moment van het dichten van psalm 56 wordt David niet alleen achtervolgd door Saul, hij is ook nog 'ns gevangen genomen door de Filistijnen. Hij, Gods gezalfde. Hij, de koning naar Gods hart, kan niet in vrijheid ademen:

*ze bestrijden mij, ze bedreigen mij,
ze krenken mij met hun woorden,
ze maken boze plannen tegen mij,
ze bespieden mijn gangen, ze loeren op mijn leven.*

Dan, in alle misère, richt David zich tot God. Als mens die een speciale band heeft met God.

*Mijn omzwervingen hebt u opgetekend,
vang mijn tranen op in uw kruik,
staat het niet alles in uw boek?*

God wordt hier afgeschilderd als de klerk, de chroniqueur die niets ontgaat, ook de ellende van zijn aanbidder niet. Tegelijkertijd is God, in de ogen van David, zijn Redder in nood.

*U hebt mijn leven aan de dood ontrukkt,
mijn voet voor struikelen behoed.
Nu kan ik wandelen onder Gods hoede
in het licht van het leven.*

De komende week herdenken en vieren we de bevrijding van het nazi-juk. 75 jaar bevrijding? In het licht van het leven? Achter beide zinnnetjes staat bewust een vraagteken. Voor veel overlevenden van de kampen en overlevenden van andere naziterreur was er in de meidagen van 1945 geen bevrijdingsfeest, voor velen is er nooit bevrijding gekomen. De zomertentoonstelling in Herinneringscentrum Westerbork heet niet voor niets *Het verdriet van de bevrijding*.

Ik denk aan het verhaal van Jules Schelvis, overlevende van zeven concentratie- en vernietigingskampen. Een groot deel van zijn familie, inclusief zijn vrouw Rachel, werd door de nazi's omgebracht. In zijn memoires beschrijft Schelvis de terugkeer in Amsterdam, in zijn geliefde Mokum, 30 juni 1945.

'Niemand uit dat straatje, dat voornamelijk Joodse bewoners telde, was teruggekeerd. Het was er, zoals altijd donker, maar nu ook nog zo stil. De hoge stemmen van de vrouwen die in het rappe Jiddish vanuit de ramen met elkaar praatten en de liedjes van de kinderen, die het straatje een geheel eigen karakter gaven, waren verstomd. Ik liep snel verder om mijn emoties de baas te blijven. Op de hoek komt de Nieuwe Kerkstraat uit, de straat die van zoveel betekenis in mijn leven is geweest. Toen ik voor nummer 103 stil stond keek ik door een waas van

tranen omhoog. Er was zo te zien niets aan het huis veranderd sedert we het hadden moeten verlaten. De beide grote ramen van de ouderslaapkamer en het kleine raam van het kamertje waar Chel en ik geslapen en elkaar hadden liefgehad, zagen er nog even verveloos uit. Ook de straatdeur stond zoals altijd open, omdat het slot nog steeds niet gemaakt was.

Als alles nu eens een nare droom geweest was, zouden Hella, Ab, Chel en Herman, Gretha en David, wanneer ik nu zou aanbellen, naar beneden komen om mij te omhelzen, zoals dat gebeurt na een lange afwezigheid van een dierbare. Ik zou getraakteerd worden op zelfgemaakte, altijd in voorraad zijnde küchelig met kawe en iedereen zou uitgelaten geweest zijn ... Maar dit was de meest boze droom van de afgelopen twee jaar. Terug naar de realiteit van dit moment liep ik huilend verder. Alles was werkelijk gebeurd en niemand was er om mij te troosten. Allen die ik lief had waren er niet meer. Vermoord.

Ook de Nieuwe Kerkstraat was leeg geworden. Het was geen Joodse straat meer. Weg waren de Goldsteins, de Lewensohns, de Landaus, de Przerowski's, de Herzbergs en de Edelsteins. De ziel was er met een afschuwelijk mes uitgesneden.'

Schelvis heeft deze woorden pas na zijn pensionering in 1982 geschreven. Op aandrang van enkele collega's van dagblad *Het Vrije Volk*. Pas zevenendertig jaren na de oorlog lukte het hem 'te wandelen onder Gods hoede, in het licht van het leven'. Pas toen - 37 jaren na afloop van de oorlog - ontstond er bij hem een begin van bevrijding.

LUISTEREN NAAR 'ALLE MENSCHEN WERDEN BRÜDER / ODE AN DIE FREUDE'

uit de negende symfonie van Beethoven, op het orgel gespeeld door Gerben Bergstra

- Bijbellezing: Jesaja 2: 1 t.m. 5 (NBV)

De dag van de Heer

Dit zijn de woorden van Jesaja, de zoon van Amos; het visioen dat hij zag over Juda en Jeruzalem.

²Eens zal de dag komen dat de berg met de tempel van de HEER rotsvast zal staan, verheven boven de heuvels, hoger dan alle bergen. Alle volken zullen daar samenstromen,

³ machtige naties zullen zeggen: '*Laten we optrekken naar de berg van de HEER, naar de tempel van Jakobs God. Hij zal ons onderrichten, ons de weg wijzen, en wij zullen zijn paden bewandelen.*' Vanaf de Sion klinkt zijn onderricht, vanuit Jeruzalem spreekt de HEER.

⁴ Hij zal rechtspreken tussen de volken, over machtige naties een oordeel vellen. Zij zullen hun zwaarden omsmeden tot ploegijzers en hun speren tot snoeimessen.

Geen volk zal nog het zwaard trekken tegen een ander volk, geen mens zal meer weten wat oorlog is.

⁵ Nakomelingen van Jakob, kom mee, laten wij leven in het licht van de HEER.

Zingen NL 771: 1 en 2 'Ik weet van een stad die komen zal'

1 Ik weet van een stad die ko-men zal,
een stad op een berg hoog bo-ven het dal,
met mu-ren en poor-ten en lich-ten
en men-sen met blij-de ge-zich-ten.

IK weet van een stad die toe-komst heet,
Je-ru-za-lem, dat wordt een feest.

2

Ik weet van een stad die het einde is,
een stad met een gouden geschiedenis
een stad van leven met woorden
zoals je ze nergens nog hoorde.
Ik weet van een stad, een nieuw begin,
Jeruzalem, dat ik bemin.

- Tweede deel van de overdenking

Mijn zusters en mijn broeders,

Bevrijding! Bevrijding *vieren*, iedere dag, én op 5 mei.

Op 5 mei dit jaar anders.

Alle volkeren komen *even niet* naar Jeruzalem. Dit jaar zijn er geen festiviteiten rondom 75 jaar bevrijding. Er was al zoveel in beweging.

Bijvoorbeeld hier in Friesland over '*Smokkelbern*'.

We houden dat tegoed voor 2021, 76 jaar bevrijding! Ons geduld in het herdenken en vieren wordt op de proef gesteld.

Toch kunnen we met deze belofte van Jesaja bevrijding en vrijheid vieren in onze huizen.

Jesaja schets een visioen van vrede, een visioen van heil. Wij mogen over zijn schouder meekijken en ons laten inspireren door deze profetische woorden en beelden.

Ook in Jesaja zijn tijd stonden volkeren tegen elkaar op, strijd met zwaarden en speren.

Het beeld wat Jesaja schets is die tempelberg van de Heer, boven alle andere bergen uit.

Het heil door vrede & verzoening is 't hoogste goed.

Alle volkeren zullen hier samenstromen, wat een kleurrijk gezicht zal dat zijn.

Door onderwijzing van de Thora wordt de weg gewezen naar Salem...., shaloom, vrede, vrijheid!

Volkeren trekken op naar Sion en 't woord van God komt naar de mensen, het gaat om een tegemoet komende beweging.

De Heer *zelf* zal rechtspreken.

Daarom worden de onderlinge verschillen niet met wapens uitgevochten.

Die wapens worden omgesmolten tot landbouwwerktuigen.

Niet om te strijden, maar om het land te bewerken!

En als je dat *generatieslang* doet, dan weet je niet meer aan den lijve wat oorlog is. Dan ken je die grote oorlog enkel uit verhalen. Om onze vrijheid te vieren hebben we die verhalen nodig: vertel en huil! Vertel en vier!

Vrijheid vieren gaat hand in hand met herdenken. 4 en 5 mei zijn niet los verkrijgbaar.

Vanuit het herdenken volgen er lessen uit het verleden. Daarom zijn getuigenissen van slachtoffers belangrijk, beschrijvingen, foto's; vastgelegd en gedocumenteerd.

Daarom zijn namen van vermisten belangrijk.

Het is belangrijk om onze gedenkplekken te bewaren en te restaureren.

Het is wijs om onze oorlogsgraven te onderhouden, om bloemen op het graf te leggen.

Bij het vieren van bevrijding in Europa gaat het om solidariteit en dialoog. Het erkennen van verschillen, maar tussen die verschillen voortdurend bruggen bouwen en géén muren of hekken met prikkeldraad.

Deze meditatie over vrijheid wil ik besluiten met een citaat uit een belijdenis.

Het gaat om een belijdenis die is geschreven in het voorjaar van 1942. En die getuigende woorden zijn in deze vermaning uitgesproken op 11 maart van dat tweede oorlogsjaar door Theun de Jong, geboren in 1920.

In zijn laatste levensjaren mocht ik hem leren kennen; zijn gezondheid was zwak, zijn geest was helder. Naast zijn *sta op* stoel, in de vensterbank, lag zijn belijdenis: een aantal velletjes papier met de hand geschreven, voor hem een levend document!

Op zijn belijdenis is hij gedoopt door ds. Felix van der Wissel. Onder andere samen met zijn collega ds. Mesdag uit Sneek waren zij belangrijke steunpilaren voor de smokkelroute vanuit Amsterdam voor Joodse kinderen.

In bezette tijd, ondergronds..., werken aan vrijheid voor die niet-gewenste jonge kinderen!

Dit is het slotfragment uit de belijdenis van Theun de Jong:

'In de gemeente worden de leden broeders en zusters genoemd. Moesten zich niet alle mensen als broeders en zusters beschouwen en is het niet in de eerste plaats de taak van een kerk, dit zoveel mogelijk te bevorderen en eventuele hindernissen te overwinnen? Wanneer haar dit gelukken mocht, zou voor ieder mens een mensenleven, het kan niet schelen van wie, van oneindige grote waarde zijn en zouden ze niet, zoals nu bij duizenden tegelijk kunnen worden vernietigd. Dit kan natuurlijk niet gebeuren zonder de hulp van de leden zelf en als aanstaand lid van de Christelijke gemeente voel ik het als een plicht om hieraan mee te werken.

Tenslotte nog iets over hetgeen ik bij de Doopsgezinden waardeer: volledige vrijheid van 't geloof. Niets kan iemand hierbij opgedrongen worden.

(herhaal) Moesten zich niet alle mensen als broeders en zusters beschouwen!

(Theun de Jong, Leeuwarden 11/3/1942)

- Orgelspel
- Gebed, eigen stil gebed en het *Onze Vader*:

Barmhartige, wij danken voor het vieren van 75 jaar bevrijding. Maak ons wijs met uw weg van vrede, stook onze vuren op, onze wil, onze intenties om wapens om te smeden in een snoeischaar of in speelgoed.

In deze komende dagen van herdenken en vieren, 4 en 5 mei: *maak ons blij met de vrijheid!*

Schenk uitzicht, verlichting en geduld voor hen die verplicht moeten binnen blijven.

Geef wijsheid aan overheid, instanties van zorg en onderwijs, zodat er gepaste ruimte komt voor veiligheid én ontwikkeling.

Wij denken aan slachtoffers van oorlogen en geweld, wereldwijd; wij denken aan slachtoffers van 't corona virus, wereldwijd. *Erbarm U Heer!*

In stilte of luidop bidden we onze eigen intenties.

Onze vader, die in de hemelen zijt;

uw naam worde geheiligd, uw koninkrijk kome.

Uw wil geschiede, gelijk in de hemel, alzo ook op de aarde.

Geef ons heden ons dagelijks brood.

En vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven onze schuldenaren.

En leid ons niet in verzoeking, maar verlos ons van de boze.

Want van U is het koninkrijk en de kracht en de heerlijkheid tot in eeuwigheid amen.

- Hierna zingen/lezen we enkele malen: NL lied 809 *'Blijf niet staren op wat vroeger was'*
Blijf niet staren op wat vroeger was.
Sta niet stil in het verleden.
Ik, zegt Hij, ga iets nieuws beginnen
het is al begonnen, merk je het niet?

- Wegzending

JR: Ik zal niet geloven
in het recht van de sterkste
in de taal van de wapens
in de macht van de machtigen.

RA: Maar ik wil wel geloven
in het recht van de mens
in de macht van de geweldloosheid.

JR: Ik zal niet geloven
dat alle liefde begoocheld is
dat vriendschap onbetrouwbaar is
dat alle woorden leugens zijn.

RA: Maar ik wil wel geloven
in de liefde die alles verdraagt
in de weg van mens tot mens.

JR: Ik zal niet geloven
dat alle moeite vergeefs is
dat de dood het einde zal zijn.

RA: Maar ik durf te geloven
in de nieuwe mens
een nieuwe hemel en een nieuwe aarde.

- Zegenbede

De Barmhartige zegene en behoede ons

De Eeuwige doet zijn aangezicht over ons lichten en zij ons genadig

De Barmhartige verheffe haar aangezicht over alle schepselen en schenke vrede!

- Zingen: (2x)

- Collecte, zie bij mededelingen

Informatieve bijlage

Ludwig von Beethovens *Negende symfonie* is een monumentaal muziekstuk. Ook is het de eerste symfonie waarin gebruik wordt gemaakt van een koor, en vier zangsolisten. Beethoven zette in de Finale een deel van Friedrich Schiller's *Ode an die Freude* op muziek: de boodschap van de verlossing van de mens zodat 'Alle Menschen Brüder werden'.

In het voorjaar van 1824 werd in Wenen voor het eerst de symfonie uitgevoerd, onder leiding van de componist himself. Een bekende anekdote over deze gebeurtenis is dat aan het einde van het concert het publiek losbarst in een daverend applaus. Het wordt echter niet gehoord door de dove Beethoven, zodat hij onbewogen voor het orkest blijft staan, tot één van de musici hem naar het publiek toe draait.

Het is waarschijnlijk aan het laatste deel van de symfonie te danken dat dit werk te boek staat als een monument in de klassieke muziek.

Met dit bijzondere werkstuk was Beethoven zijn tijdgenoten een flinke stap voor. Wie zou het in die dagen in zijn hoofd halen in een symfonie een koor voor te schrijven? De stokdove componist had echter lak aan vormen, tradities, regeltjes. Het gevoel moest zegevieren! Pure romantiek!

In 1972 koos de Raad van Europa het thema van *Ode an die Freude* als Europees volkslied.

Mededelingen

- Deze dienst werd samengesteld vanwege 4 en 5 mei door Roelof Akse en Jehannes Regnerus.
- Alle diensten en bijeenkomsten zijn opgeschort voor onbepaalde tijd. Onze gemeente volgt de landelijke richtlijnen aangaande de volksgezondheid.
- De voorgangers van het Groot Gemeentelijk Overleg (GGO) maken per toerbeurt huisdiensten die toegezonden worden naar alle secretariaten van gemeenten in Friesland en Groningen, en daarbuiten. De secretariaten zorgen voor verdere verspreiding. Gemeenten kunnen hiervan gebruik maken op een zondag waarop gewoonlijk een gastvoorganger zou zijn voorgedaan. Zo proberen wij met elkaar voor continuïteit te zorgen.
- Volgende week zondag 10 mei kunt u een huisdienst van ds. Pieter Post van DG Heerenveen verwachten.
- Uitvaarten mogen in beperkte kring worden gehouden. Wij zullen iedereen op de hoogte brengen wanneer er een sterfgeval is. U wordt dan uitgenodigd om thuis op het tijdstip van de uitvaart een kaars aan te steken en daarbij de naam van de overledene uit te spreken; stil te worden; lied 961 te lezen of te zingen (zie hieronder), en het Onze Vader te bidden.

*Niemand leeft voor zichzelf
niemand sterft voor zichzelf.
Wij leven en sterven voor God onze Heer,
aan Hem behoren wij toe.*

- Collectebestemming:
- Vergeet elkaar niet: bel en mail elkaar, stuur een kaartje, en bid om genezing en gezondheid voor broeders en zusters, en voor vele anderen om ons heen en veraf, voor werkers in de zorg, de vele vrijwilligers, en voor de overheid. Bied waar het kan, je diensten aan voor hen die extra aandacht nodig hebben, bijvoorbeeld boodschappen halen.